

рушителями, Гавана, Куба, 27 августа - 7 сентября 1990 года // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/instree/Ri4grp.html>.

12. Строгович М.С. Уголовное преследование в советском уголовном процессе / М.С. Строгович. – М.: Акад. наук СССР, 1951. – 187 с.

13. Халиулин А.Г. Осуществление функции уголовного преследования прокуратурой России / А.Г. Халиулин. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 1997. – 223 с.

14. Щегель Н.І. Кримінальне переслідування: зміст та форма: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Щегель Ніна Іванівна. – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 183 с.

УДК 343.12

Г.М.Гапотченко

■ **ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ
ПІДГОТОВЧОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ
ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ
КОДЕКСОМ УКРАЇНИ**

Досліджуються питання правового врегулювання процедури підготовчого судового провадження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Автором висловлюються окремі зауваження та обґрунтовуються пропозиції щодо удосконалення вказаної процедури.

Ключові слова: *новий Кримінальний процесуальний кодекс, підготовче судове провадження, обвинувальний акт.*

Исследуются вопросы правового урегулирования процедуры подготовительного судебного производства по новому Уголовному процессуальному кодексу Украины. Автором высказываются отдельные замечания и обосновываются предложения по усовершенствованию указанной процедуры.

Ключевые слова: *новый Уголовный процессуальный кодекс, подготовительное судебное производство, обвинительный акт.*

The issues of legal settlement procedures preparatory proceedings under the new Criminal Procedure Code of Ukraine. The author expressed some observations and justified proposals for improving this process.

Key words: *new Criminal Procedure Code, preparatory prosecution indictment.*

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – новий КПК) обумовлює необхідність його опрацювання, розуміння та однакового застосування усіма суб'єктами, які уповноважені здійснювати кримінальне провадження.

Будь-які офіційні роз'яснення, коментарі та наукові дослідження щодо практичного застосування його окремих положень відсутні. Вра-

ховуючи, що найближчим часом новий КПК набере чинності, вважаємо необхідним і актуальним звернути увагу на окремі дискусійні питання, які, на наш погляд, потребують більш детального унормування. Зокрема це стосується правового врегулювання процедури підготовчого судового провадження.

Задовго до прийняття нового КПК ми вказували, що для створення законних та ефективних умов боротьби зі злочинністю, а також для виключення випадків зловживань з боку посадових осіб, що здійснюють кримінальне судочинство, під час виконання ними своїх службових обов'язків, у ньому повинні бути чітко регламентовані дії, права та обов'язки кожного суб'єкта на кожній стадії кримінально-процесуальної діяльності [1, с. 174].

Стадія, яка у главі 27 нового КПК названа "підготовчим провадженням" [2, с. 178] існувала у вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві завжди, але її назви за різних часів дещо відрізнялися. У першому Кримінально-процесуальному Кодексі УСРР 1922 р. вона іменувалася "Чинності суду по закриттю справи та відданню під суд" [3, с. 696]. У редакції КПК Української РСР 1961 р. (далі - КПК-1961 р.) редакція вказаної стадії мала назву спочатку "Віддання обвинуваченого суду і підготовчі дії до судового засідання" [4, с. 317], а після внесення змін до КПК України у 2001 р. - "Попередній розгляд справи суддею" [5, с. 129].

Незважаючи на різні назви, відповідно до правової регламентації зазначених кодексів, у вказаній стадії судді належало перевірити матеріали кримінальної справи, та, не вирішуючи питання щодо винності обвинуваченого, з'ясувати наявність або відсутність достатніх підстав для розгляду справи у судовому засіданні.

Завдання стадії полягали: а) у недопущенні до судового розгляду справи, де мали місце порушення кримінального та кримінально-процесуального законодавства; б) у встановленні наявності достатніх підстав для розгляду справи у судовому засіданні; в) у підготовці до наступної стадії - судового розгляду.

Значення стадії полягає в тому, що в ній остаточно визначаються межі судового розгляду: розгляд справи провадиться тільки відносно підсудних і тільки в межах пред'явленого їм обвинувачення.

Правова регламентація процесуальної діяльності у вказаній стадії чітко врегульована нормами КПК - 1961 р., є прозорою і зрозумілою для всіх її учасників, не потребує ніяких додаткових коментарів та роз'яснень, успішно застосовується у судовій практиці.

Редакція статті 314 нового КПК "Підготовче судове засідання" починається зі слів "після отримання обвинувального акту...". Буква-

льне розуміння зазначеного вказує, що обвинувальний акт та інші матеріали, які підлягають розгляду надійшли до відповідного місцевого суду. Разом з тим, правова регламентація процедури направлення матеріалів, які є предметом розгляду у підготовчому судовому засіданні є незрозумілою і не має чіткого унормування.

Відповідно до вимог частини третьої ст.283 нового КПК "прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру... звернутися до суду з обвинувальним актом...". Вважаємо, що така позиція законодавця є непослідовною. По-перше, незрозумілим є використання терміну "звернутися". Етимологія визначає "звернення" як "спрямування своїх слів, своєї мови до кого -, чого-небудь; розпорядження, заклик, вітальна промова і т.ін., адресовані народові, якомусь колективові" [6, с. 197]. По-друге, аналіз статей 283 та 291 нового КПК вказує, що перед "зверненням до суду", слідчий, прокурор зобов'язані прийняти відповідне процесуальне рішення, яке відповідно до ч.4 ст.110 цього ж КПК іменується обвинувальним актом. Необхідно зазначити, що у редакціях попередніх КПК це питання було визначено більш конкретно і зрозуміло. Так, відповідно до ст.227 КПК-1922 р. "Постанову свою про віддання обвинуваченого під суд прокурор направляє разом з самою справою до суду по підсудності в 3-денний термін після ухвали постанови" [3, с. 695]. Відповідно до ст.232 КПК-1961 р. "Прокурор або його заступник, затвердивши обвинувальний висновок, складений слідчим, або склавши новий обвинувальний висновок, направляє справу до суду, якому вона підсудна, і повідомляє суд про те, чи вважає він за потрібне підтримувати державне обвинувачення. Одночасно з цим прокурор або його заступник повідомляє обвинуваченого, до якого суду направлена справа".

З наведеного можна зробити висновок щодо зазначених положень нового КПК: а) визначений законодавцем термін "звертається до суду" не відповідає фактичним діям, які виконує прокурор; б) процедура передачі (надання) прокурором матеріалів досудового розслідування до суду належним чином у новому КПК не унормована; в) повідомлення прокурором обвинуваченого про направлення обвинувального акту до відповідного суду не передбачено.

Звертає на себе увагу також предмет розгляду та дослідження у підготовчому судовому засіданні за новим КПК. Наведені вище норми нового КПК (статей 283 та 291) вказують, що прокурор звертається до суду лише з обвинувальним актом. При цьому редакція статті 291 прямо вказує, що "надання суду інших документів до початку судового

розгляду забороняється". Опосередковано можна зробити висновок, що окрім обвинувального акту до суду надаються лише реєстр матеріалів досудового розслідування, цивільний позов, розписки підозрюваного тощо (ч.4 ст.291). Етимологія визначає "реєстр" як "список, письмовий перелік кого -, чого-небудь, книга для запису справ, документів, майна, земельних володінь, обліку наявності, руху коштів та цінностей і т.ін." [6, с. 495]. Фактично такий реєстр є нічим іншим, як "описом матеріалів, які містяться у кримінальній справі" відповідно до КПК-1961 р. Така позиція законодавця є незрозумілою, оскільки не розкриває підстав не надання суду усіх зібраних під час досудового розслідування матеріалів.

У той же час у тексті редакції ст.317 автори нового КПК застосовують термін "кримінальна справа", фактично отожднюють його з матеріалами кримінального провадження і вказують, що матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою) є "документи, інші матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками, судові рішення та інші документи і матеріали, що мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності". При цьому в законі не вказується і залишається не зрозумілим місце знаходження під час попереднього судового розгляду інших матеріалів кримінального провадження (протоколів про хід та результати проведення слідчих (розшукових) дій, висновків експерта, довідок, документів, що характеризують особу обвинуваченого тощо), які були підставою для письмового повідомлення особі про підозру та складання відносно нього обвинувального акту.

Процесуальний порядок попереднього судового розгляду чітко врегульований статтею 240 КПК-1961 р., є зрозумілим і не потребує будь-яких додаткових коментарів чи роз'яснень. Його виконання є гарантією дотримання прав і законних інтересів усіх учасників судового розгляду. Положення щодо обов'язкової участі прокурора та не перешкоджанню розгляду справи у разі неявки інших учасників процесу не суперечать вимогам Конституції України та не порушують прав учасників процесу. Редакція статті 314 нового КПК є більш категоричною щодо кола учасників підготовчого судового засідання і визначає, що воно відбувається за участю "прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника". Така позиція законодавця є незро-

зумілою, оскільки: а) не декларує обов'язковість участі вказаних учасників у судовому засіданні; б) не передбачає ніяких правових наслідків у разі неявки когось з учасників; в) не унормовує дії суду щодо можливості проведення підготовчого судового засідання та прийняття одного з передбачених рішень у разі неявки когось з учасників.

Частина друга статті 240 КПК-1961 р. прямо вказує, що попередній розгляд справи починається з доповіді прокурора щодо можливості призначення справи до судового розгляду. Після нього, свої думки можуть висловити інші учасники. Редакція частини другої статті 314 нового КПК не містить єдиного для всіх порядку підготовчого судового засідання, а лише констатує, що "головуючий з'ясовує в учасників судового провадження їх думку щодо можливості призначення судового розгляду". На нашу думку, така позиція законодавця призведе до неоднакового розуміння та практичного виконання різними судами порядку проведення підготовчого судового засідання, що призведе до хаосу в зазначеній стадії кримінального процесу. Наслідком цього стане порушення учасниками судового розгляду конституційних принципів законності та верховенства права. Вважаємо, що послідовність виступів (доповідей) учасників у підготовчому судовому засіданні, вимоги до їх змісту та пропозицій повинні бути чітко визначені нормами КПК. При цьому, на нашу думку, першим має доповідати прокурор, оскільки саме наслідками його професійної діяльності з розслідування кримінального провадження є предмет розгляду підготовчого судового засідання.

Кожна стадія кримінального процесу має вирішити і розв'язати притаманні лише їй питання, які чітко визначені нормами КПК. Їх перелік за різних часів дещо відрізнявся, але був конкретним і вичерпним.

Так, редакція статті 240 КПК-1922 р. визначала, що "Розпорядче засідання суду розглядає виключно наступні питання:

- 1) Чи достатньо обґрунтованим є висунуте обвинувачення тими діями, що наведені в першій (описовій) частини обвинувального висновку.
- 2) Чи правильно сформульовано обвинувачення, згідно даних описової частини обвинувального висновку.
- 3) Чи є узагальненим пред'явлене обвинувачення Кримінальним Кодексом і якою саме статтею.
- 4) Чи підлягає зміні і якій саме опис осіб, що викликаються у судові засідання" [3, с. 696-697].

Остання редакція статті 237 КПК-1961 р. (Питання, які з'ясовуються суддею при попередньому розгляді справи) визначає "У справі, що

надійшла від прокурора, суддя з'ясовує щодо кожного з обвинувачених такі питання:

- 1) чи підсудна справа суду, на розгляд якого вона надійшла;
- 2) чи немає підстав для закриття справи або її зупинення;
- 3) чи складено обвинувальний висновок відповідно до вимог цього Кодексу;
- 4) чи немає підстав для зміни, скасування або обрання запобіжного заходу;
- 5) чи не було допущено під час порушення справи, провадження дізнання або досудового слідства таких порушень вимог цього Кодексу, без усунення яких справа не може бути призначена до судового розгляду.

За клопотанням прокурора, обвинуваченого, його захисника чи законного представника, потерпілого чи його представника суддя з'ясовує також питання про те, чи немає підстав для притягнення до кримінальної відповідальності інших осіб.

За клопотанням прокурора, потерпілого чи його представника суддя з'ясовує також питання про те, чи немає підстав для кваліфікації дій обвинуваченого за статтею Кримінального кодексу, яка передбачає відповідальність за більш тяжкий злочин чи для пред'явлення йому обвинувачення, яке до цього не було пред'явлено" [5, с. 129].

Важко зрозуміти що з наведених положень не влаштувало авторів нового КПК, але питання, які повинен з'ясувати суд у підготовчому судовому засіданні взагалі не визначені та відсутні.

Така позиція законодавця є не непослідовною, оскільки, на нашу думку, суперечить окремим вимогам цього ж КПК. Так, відповідно до ч.1 ст.316 "Після завершення підготовки до судового розгляду суд постановляє ухвалу про призначення судового розгляду". Ухвала суду згідно до ст.110 є процесуальним рішенням, яке повинно відповідати визначеним у КПК вимогам. Судове рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим. Вмотивованим є рішення, в якому наведені належні і достатні мотиви і підстави його ухвалення (ч.4 ст.370). У мотивувальній частині ухвали зазначається: суть питання, що вирішується ухвалою, і за чиєю ініціативою воно розглядається; встановлені судом обставини із посиланням на докази, а також мотиви неврахування окремих доказів; мотиви, з яких суд виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався (ст. 372).

У підготовчому судовому засіданні суд, відповідно до частини 3 ст.314 нового КПК, має право прийняти такі рішення:

1) затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 цього Кодексу;

2) закрити провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8 частини першої або частиною другою статті 284 цього Кодексу;

3) повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам цього Кодексу;

4) направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідповідності кримінального провадження;

5) призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Незрозумілим є перелік і обсяг дослідження матеріалів, на підставі яких суд має прийняти одне з передбачених рішень. Враховуючи, що за своїм змістом окремі рішення діаметрально протилежні (наприклад, про закриття провадження та призначення судового розгляду на підставі обвинувального акта), вважаємо, що підстави прийняття вказаних вище рішень у новому КПК повинні бути визначені та унормовані більш детально і зрозуміло.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що наведені вище окремі питання, які, стосуються процедури підготовчого судового провадження за новим КПК України, з урахуванням їх значення у кримінальному процесі, потребують подальшого вивчення, узагальнення, доопрацювання та внесення рекомендацій або коментарів з метою однакового розуміння та практичного використання.

На нашу думку, потреба держави у новому КПК не викликає сумнівів, але його авторам не варто було відмовлятися від окремих норм, які були напрацьовані десятиліттями, довели свою значущість і необхідність та успішно застосовувалися у практичній діяльності.

Використана література:

1. Гапотченко Г.М. Удосконалення кримінально-процесуальної діяльності на стадії порушення кримінальної справи // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових праць. – 2007. – № 3. – С. 172-184.

2. Уголовный процессуальный кодекс Украины / пер. Фокина Л.И. Закон Украины "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України". - Х.: "Одиссей", 2012. - 384 с.

3. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР від 20.03.1922 р. // Збірник Узаконень та Розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. - № 41. - С. 671-728.

4. Уголовно-процессуальный кодекс Украинской ССР: науч.- практ. коммент. / В. Г. Белоусенко, Ю. М. Грошевой, А. Я. Дубинский [и др.]; отв. ред. П. Г. Щупренко. - К.: Политиздат Украины, 1984. - 595 с.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України: станом на 10 січня 2011 р. - Х.: ТОВ Одиссей, 2011. - 232 с.

6. Загнітко А. П. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / А. П. Загнітко, І. А. Щукіна. - Донецьк: БАО, 2008. - 704 с.

УДК 351.746.2(477)

В. О. Черков

■ **ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ ПРОКУРОРА,
СЛІДЧОГО Й ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ ДІЇ
НОВОГО КПК УКРАЇНИ**

В статті розглядаються питання організації та здійснення ефективної взаємодії між прокурором, слідчим й оперативним підрозділом в умовах дії нового КПК України.

Ключові слова: *прокурор, слідчий, оперативний підрозділ, взаємодія, форма взаємодії.*

В статье рассматриваются вопросы организации и осуществления эффективного взаимодействия между прокурором, следователем и оперативными подразделениями в условиях действия нового УПК Украины.

Ключевые слова: *прокурор, следователь, оперативное подразделение, взаимодействие, форма взаимодействия.*

In the article we researched the questions of the organization and implementation of effective interaction between prosecutor, investigator and operative units according to the new of Criminal Procedural Code of Ukraine.

Key words: *prosecutor, investigator, operative unit, interaction, form of interaction.*

Прокурор, слідчий і працівник оперативного підрозділу у своїй професійній діяльності прагнуть досягнення єдиної мети – розкриття злочину та викриття особи, яка його вчинила. При цьому кожен з них діє в рамках своєї компетенції, та, відповідно, використовує різні засоби досягнення бажаного результату – слідчі (розшукові) та негласні слідчі